

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe
Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach
ISSN 2083-8611 Nr 213 · 2015

Ewa Mazur-Wierzbicka

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Katedra Zarządzania Kapitałem Ludzkim
ewa.mazur-wierzbicka@wp.pl

WZROST SPRZYJAJĄCY WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU JAKO WYZWANIE DLA POLSKI W ŚWIECIE STRATEGII EUROPA 2020

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu stanowiącego jeden z filarów strategii Europa 2020 jako wyzwanie dla Polski. Celowi głównemu artykułu podporządkowano cele szczegółowe, tj.: wyodrębnienie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu jako części strategii Europa 2020; analizę realizacji celów wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu ujętych w strategii Europa 2020 w Polsce na tle krajów UE-27 oraz ukazanie stanu i perspektyw realizacji wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu w Polsce.

Układ pracy dostosowano do realizacji celów głównego i szczegółowych. W artykule wykorzystano literaturę przedmiotu, dokumenty krajowe, unijne oraz dane statystyczne pochodzące z bazy Eurostatu.

Słowa kluczowe: strategia Europa 2020, wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, Polska, Unia Europejska.

Wprowadzenie

Kwestia ubóstwa i wykluczenia społecznego stanowi obecnie jeden z fundamentalnych problemów Unii Europejskiej (UE). Wynika to z obserwowanego, zwiększającego się rozwarstwienia zamożności pomiędzy społeczeństwami poszczególnych krajów oraz ze wzrostu poziomu bezrobocia, będącego wynikiem m.in. kryzysu gospodarczego. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym stała się jednym z głównych priorytetów zawartych w przyjętej strategii UE na lata 2010-2020.

Wobec powyższego za cel artykułu przyjęto ukazanie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu jako wyzwanie dla Polski. W artykule postawiono tezę, że ubóstwo i wykluczenie społeczne stanowią dla Polski istotne wyzwanie.

Celowi głównemu podporządkowano cele szczegółowe, tj.:

1. Wyodrębnienie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu jako części strategii Europa 2020.
2. Analizę realizacji celów wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu ujętych w strategii Europa 2020 w Polsce na tle krajów UE-27.
3. Ukazanie stanu i perspektyw realizacji wzrostu sprzyjającemu włączeniu społecznemu w Polsce.

Przeprowadzoną w pracy analizę zrealizowano w przekroju dwóch grup krajów, tj. UE-12 (kraje, które od 2004 r. przystąpiły do UE) oraz UE-15 (kraje „starej” Unii).

W artykule wykorzystano literaturę przedmiotu, dokumenty krajowe, unijne oraz dane statystyczne pochodzące z bazy Eurostatu.

1. Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu w dokumentach unijnych

Po zakończeniu realizacji strategii lizbońskiej kolejną strategią, która wyznacza główne kierunki rozwoju Unii Europejskiej do 2020 r. jest *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020* (strategia Europa 2020)¹. Założono w niej inteligentny i zrównoważony rozwój, zwiększoną ilość miejsc pracy, poprawę standardu życia, co powinno sprzyjać włączeniu społecznemu oraz określać kierunek rozwoju społeczeństw. Jednym z trzech filarów, na których oparto strategię jest wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (obok wzrostu inteligentnego i wzrostu zrównoważonego). Należy przez niego rozumieć podejmowanie działań zmierzających do wspierania gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, które zapewnią spójność społeczną i terytorialną. Każdemu z filarów przyporządkowano tzw. inicjatywy przewodnie. W przypadku analizowanego filaru są to²:

- Program na rzecz nowych kwalifikacji i zatrudnienia

Stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości modeli społecznych.

¹ E. Mazur-Wierzbicka: *Ochrona środowiska a integracja europejska. Doświadczenia polskie*. Difin, Warszawa 2012, s. 91.

² *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. COM (2005), Bruksela 2010. COM (2005).

- Europejski program walki z ubóstwem³

Zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym społecznie oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym.

W strategii określono 5 nadrzędnych, wzajemnie powiązanych celów, które powinny zostać osiągnięte do 2020 r., każdemu z nich zostały przyporządkowane konkretne wskaźniki. W tab. 1 przedstawiono cel i wskaźniki z zakresu wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Tabela 1. Cel główny i wskaźniki strategii Europa 2020 w zakresie filaru „wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu”

Cel główny	Wskaźniki
Zmniejszenie ubóstwa poprzez wydzwignięcie co najmniej 20 mln osób z ubóstwa lub wykluczenia społecznego	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – wskaźnik zbiorczy złożony ze: – wskaźnika bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym – wskaźnika zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych) – wskaźnika pogłębionej deprywacji materialnej

Źródło: *Wskaźniki Europa 2020, Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Bruksela 2010, s. 12 i n.

Dodatkowo w ramach analizowanego filaru należy zwrócić uwagę na cel z zakresu zatrudnienia, tj. podwyższenie wskaźnika zatrudnienia kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lat do 75% do 2020 r., co miałyby się dokonywać poprzez wprowadzenie większej liczby osób na rynek pracy. Dotyczy to zwłaszcza młodzieży, osób starszych, kobiet, pracowników nisko wykwalifikowanych i legalnych imigrantów.

Przyjęte w ramach strategii cele są równie ważne dla wszystkich krajów członkowskich. Nie ma zatem znaczenia zarówno staż członkowski, jak też poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych krajów⁴. Wartości docelowe zostały określone na poziomie globalnym, czyli całej UE.

³ *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*. Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2010.

⁴ *Polityka gospodarcza w świetle kryzysowych doświadczeń*. Red. J. Stacewicz. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 182-183.

2. Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu w Polsce na tle krajów UE-27 – analiza porównawcza

Podstawowym wskaźnikiem w ramach analizy rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu jest zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym⁵. Wskaźnik ten odzwierciedla kwestie dotyczące braku możliwości zaspokojenia ze względu na problemy finansowe potrzeb uznanych w warunkach europejskich za podstawowe oraz wpływ niskich dochodów i nieobecności na rynku pracy na jakość życia. Należy podkreślić, że w literaturze przedmiotu brak jest jednoznacznej definicji wykluczenia społecznego. Analiza wielu definicji tego terminu pokazuje, że pojęcie to można rozpatrywać w kontekście:

- uczestnictwa/partycypacji w życiu społecznym lub zbiorowym,
- dostępu do zasobów, dóbr, instytucji i systemów społecznych,
- ubóstwa i deprivacji potrzeb,
- praw społecznych i ich realizacji.

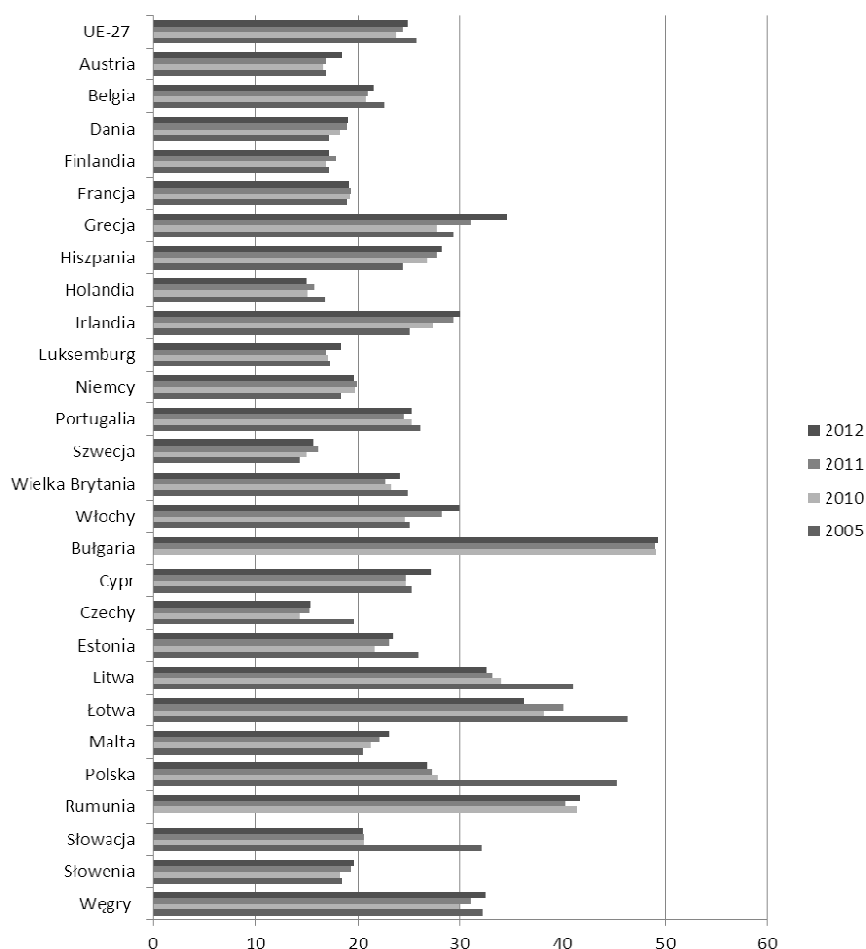
Każda z powyższych kategorii wskazuje zatem na wykluczanie społeczne jako na pewien deficyt w zakresie uczestnictwa (brak, niezdolność, niemożność), dostępu (ograniczony, utrudniony) i praw społecznych (odmowa, realizowane w niewielkim stopniu lub nierealizowane). Z uwagi na istotność problematyki ubóstwa w polityce społecznej UE zdecydowano się na rozróżnienie wykluczenia społecznego (rozumianego jako nieuczestnictwo/brak partycypacji w życiu społecznym lub zbiorowym) oraz praw społecznych i ich realizacji, a także ubóstwa, rozumianego jako deficyt np. w zakresie zasobów materialnych (uznajemy za ubogich tych, którzy mają do dyspozycji mało zasobów i mało dóbr w stosunku do potrzeb czy do tego ile posiadają inni)⁶. Wykluczenie społeczne jest determinowane przez wiele czynników. Są to m.in.: bezrobocie, bieda, dziedziczenie niskiego statusu rodziny, brak wykształcenia, niedostosowanie do dominujących w społeczeństwie wzorów zachowań. Samo ubóstwo/bieda może zatem stanowić (także zgodnie z przyjętymi powyżej kategoriami) determinantę wykluczenia społecznego.

Z rys. 1 wynika, że w analizowanym okresie w krajach „starej” Unii wartości analizowanego wskaźnika były niższe aniżeli w grupie krajów UE-12, w której najwyższy odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym występował w Bułgarii – w 2012 r. 49,3% (prawie dwukrotnie wyższa wartość wskaźnika niż średnia dla UE-27), na Łotwie i w Rumunii. W grupie krajów UE-15

⁵ Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym jest wyrażony jako procent osób zagrożonych ubóstwem i/lub doświadczających poważnej deprivacji materialnej i/lub żyjących w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy w liczbie ludności ogółem (wg GUS).

⁶ R. Szarfenberg: *Marginalizacja i wykluczenie społeczne. Wykłady*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006, s. 19.

tendencję wzrostową kształtowania się tego wskaźnika obserwowano z kolei w: Grecji, Hiszpanii i Irlandii. Najniższe wartości analizowanego wskaźnika w UE-27 w analizowanym okresie zanotowano dla Holandii (16,7% – 2005 r.; 15,0% – 2012 r.), natomiast wśród krajów z grupy UE-12 dla Czech (19,6% – 2005 r.; 15,4% – 2012 r.). Warto zauważyć znaczny spadek wartości analizowanego wskaźnika dla Polski w latach 2005-2012 (45,3% – 2005 r.; 36,7% – 2012 r.). Pomimo tego spadku, nadal odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce był wysoki w porównaniu z innymi krajami UE-27; wartość wskaźnika dla Polski w 2012 r. była wyższa od średniej dla UE-27 (24,8%). Podobna tendencja była także obserwowana na Słowacji (32% – 2005 r.; 20,5% – 2012 r.).

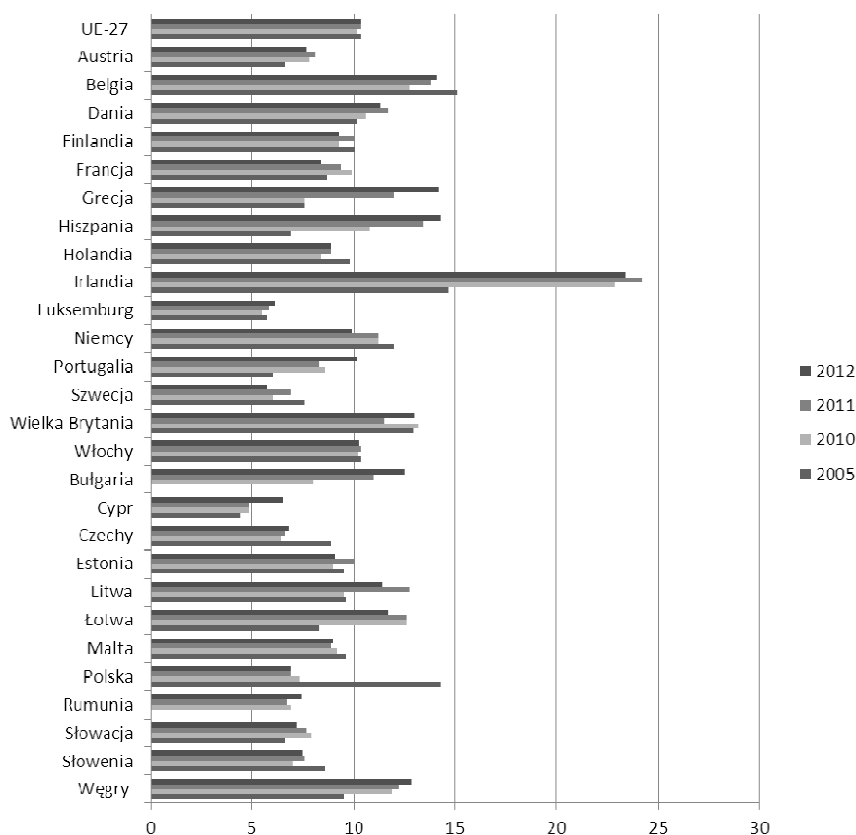

Rys. 1. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w krajach UE-27 w podziale na UE-15 i UE-12 w latach 2005, 2010-2012 (%)

Źródło: Na podstawie danych z Eurostatu, www.epp.eurostat (dostęp: 20.08.2014).

Jednym z trzech wskaźników tworzących zbiorczy wskaźnik „zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym” jest „odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo małej intensywności pracy”⁷. Jak wynika z rys. 2 najwyższe wartości tego wskaźnika w latach 2010-2012 obserwowano w Irlandii. Także w 2005 r. był to kraj, w którym odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo małej intensywności pracy był jednym z wyższych w UE. W latach 2005-2010 zarysowywała się tendencja wzrostowa analizowanego wskaźnika w znacznej części krajów tak z grupy UE-15, jak i UE-12. Analizując dane dwóch ostatnich lat przyjętego okresu badawczego, należy zauważyć spadek wartości analizowanego wskaźnika w 2012 r. w stosunku do 2011 r. w 8 krajach UE-27. Tak jak w przypadku wskaźnika „zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym” również przy analizie kształtowania się wskaźnika „odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo małej intensywności pracy” była zauważalna pozytywna tendencja jego kształtowania się dla Polski. W 2005 r. odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo małej intensywności pracy w Polsce wynosił 14,3% i był wyższy niż średnia dla UE, która wynosiła 10,4%, natomiast w 2012 r. spadł do poziomu 6,9% (średnia dla UE-27 – 10,4%). Był to największy spadek wartości tego wskaźnika w analizowanym okresie obserwowany w krajach UE-27.

⁷ Za osoby żyjące w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy uznaje się osoby w wieku 0-59 lat w gospodarstwach domowych, w których dorośli pracowali mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy w ciągu ostatniego roku (według GUS).

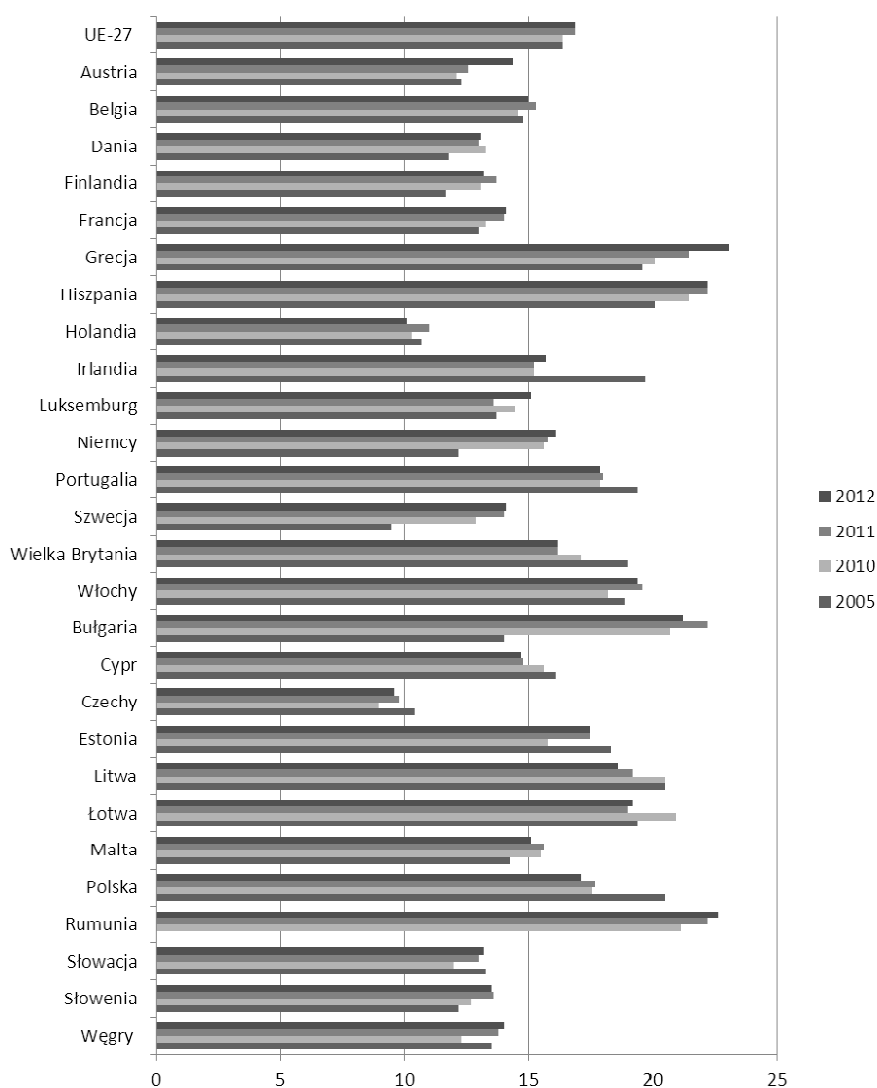
Rys. 2. Odsetek osób żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo małej intensywności pracy w krajach UE-27 w podziale na UE-15 i UE-12 w latach 2005, 2010-2012 (%)

Źródło: Ibid.

Kolejnym wskaźnikiem, który wpływa na wysokość odsetka osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym jest wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych⁸. Jak wynika z rys. 3, krajami, w których odsetek osób zagrożonych ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych) w 2005 r. był najwyższy i wyniósł 20,5% przy średniej dla UE 16,4% były Polska i Litwa. Najwyższą wartość tego wskaźnika w grupie krajów UE-15 odnotowano w Hiszpanii (20,1%). W 2012 r. w stosunku do 2005 r. zaobserwowano wzrost średniej wartości analizowanego wskaźnika dla UE-27 z 16,4% do 16,9%. Polska

⁸ Procent osób, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych) jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji w danym kraju (według Eurostatu).

awansowała z pozycji ostatniej 27. na pozycję 20., nadal jednak odsetek osób zagrożonych ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych był wyższy od średniej dla UE-27. W 2012 r. najniższą wartość analizowanego wskaźnika odnotowano w Czechach (9,6%) i Holandii (10,1%), zaś najwyższą w Grecji (23,1%) i Rumunii (22,6%). Zarówno w 2005 r., jak i w 2012 r. dla większości krajów UE-27 wartość analizowanego wskaźnika była poniżej średniej dla UE-27.

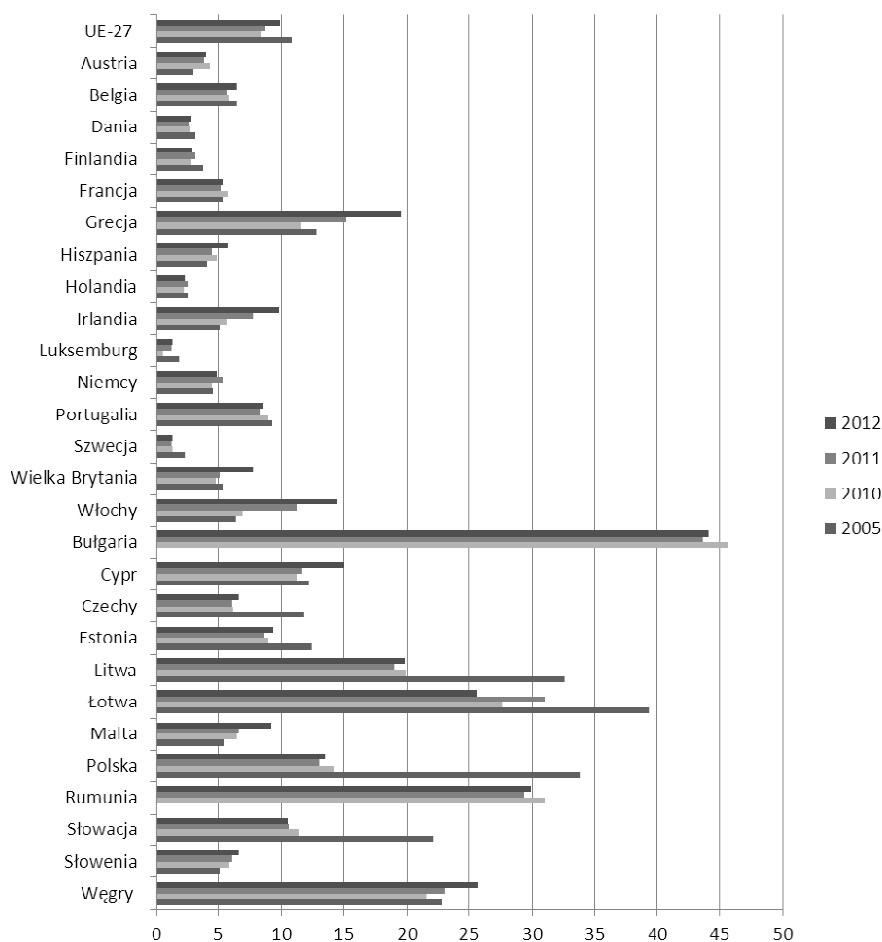
Rys. 3. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych w krajach UE-27 w podziale na UE-15 i UE-12 w latach 2005, 2010-2012 (%)

Źródło: Ibid.

Ostatnim wskaźnikiem, który buduje zbiorczy wskaźnik „zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym” jest wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej⁹. Dane zawarte na rys. 4 pokazują podział na kraje UE-15 oraz UE-12, który dokonał się pod wpływem wartości analizowanego wskaźnika osiąganych przez poszczególne kraje. Widać zatem, iż w znacznej większości krajów „starej” Unii wartość pogłębionej deprywacji materialnej jest niższa aniżeli w krajach z grupy UE-12. Krajem z grupy UE-15, w którym odnotowano wysoki poziom pogłębionej deprywacji materialnej (większy od średniej dla UE-27) w 2005 r. była jedynie Grecja, a w 2012 r. Grecja i Włochy. W 2005 r. krajami o najwyższym poziomie pogłębionej deprywacji materialnej były Łotwa (39,3%) oraz Polska (33,8%), o najniższym zaś Luksemburg (1,8%) i Szwecja (2,3%), przy średniej dla UE wynoszącej 10,8%. W 2012 r. najwyższą wartość analizowanego wskaźnika odnotowano w Bułgarii (44,1%) oraz Rumunii (29,9%), najniższą natomiast, tak jak w 2005 r., w Luksemburgu (1,3%) oraz Szwecji (1,3%), przy średniej dla UE wynoszącej 9,9%. Polska uplasowała się w 2012 r. na 19. pozycji wśród wszystkich analizowanych krajów, osiągając wartość pogłębionej deprywacji materialnej wynoszącą 13,5%.

⁹ Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej jest obliczany jako udział osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości realizacji ze względów finansowych przynajmniej 4 z 9 wymienionych potrzeb, w ludności ogółem:

- opłacenia tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku,
- spożywania mięsa, ryb (wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień,
- ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb,
- pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości przyjętej w danym kraju granicy ubóstwa relatywnego w roku poprzedzającym badanie),
- terminowych opłat związanych z mieszkaniem, spłatach rat i kredytów,
- posiadania telewizora kolorowego,
- posiadania samochodu,
- posiadania pralki,
- posiadania telefonu (stacjonarnego lub komórkowego) – według Eurostatu.

Rys. 4. Pogłębiona deprivacja materialna w krajach UE-27 w podziale na UE-15 i UE-12 w latach 2005, 2010-2012 (%)

Źródło: Ibid.

3. Realizacja celów wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu zawartych w strategii Europa 2020 w Polsce – stan i perspektywy

Podstawowymi dokumentami obowiązującymi w Polsce, które są ściśle powiązane z wytycznymi wskazanymi w strategii Europa 2020 są Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz dokumenty nazwane Krajowymi Programami Reform (KPR), stanowiące istotny element krajowego systemu do-

kumentów strategicznych (w nich bowiem określany jest sposób realizacji działań wytyczonych w powyższych dokumentach strategicznych tak, by jednocześnie wpisywały się one w priorytety wspólnych działań całej UE).

Tabela 2. Cele dla Unii Europejskiej i Polski związane z realizacją strategii Europa 2020 w zakresie filaru „wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu”

Cel dla całej Unii Europejskiej	Cel dla Polski
75% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat	71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat
Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem o 20 mln	Obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprywacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy

Źródło: *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013, s. 14.

Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej podstawowe cele strategii Europa 2020 zostały przełożone na cele krajowe, które zebrano w Krajowych Programach Reform. W KRP wytyczono ścieżki dojścia do realizacji celów krajowych w ramach celów wyznaczonych w strategii Europa 2020. W kontekście problematyki rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu w KRP odniesiono się do celów w zakresie przeciwdziałania ubóstwu lub wykluczeniu społecznemu oraz w kwestii zatrudnienia (tab. 3 i 4).

Tabela 3. Cel w zakresie zatrudnienia: Prognozowany wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata ogółem¹⁰ w Polsce w latach 2010-2020 (w %)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	64,6	64,8	65,4	65,9	66,5	67,1	67,9	68,6	69,4	70,2	71,0

Źródło: MPiPS dane dla lat 2010-2011. Za: *Krajowy Program Reform „Europa 2020”*. Aktualizacja 2012/2013. Warszawa 2012, s. 11.

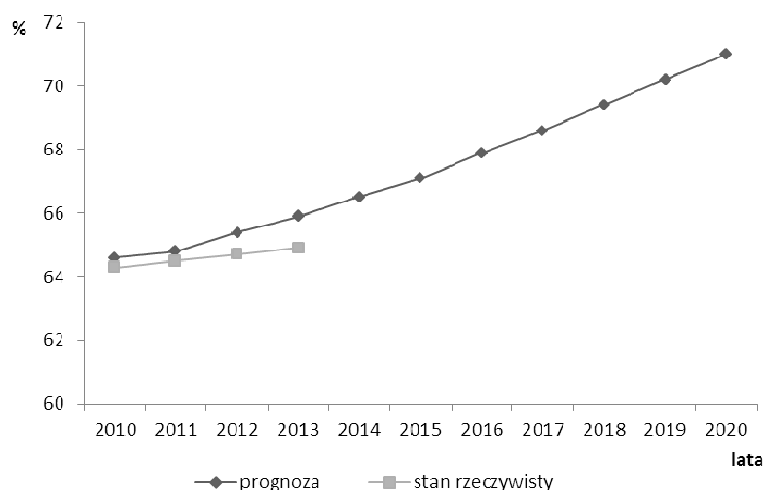
¹⁰ Udział pracujących w wieku 20-64 lata w ludności ogółem w tej samej grupie wieku (według GUS).

Tabela 4. Cel strategiczny w zakresie przeciwdziałania ubóstwu lub wykluczeniu społecznemu – ścieżka dojścia na lata 2010-2018¹¹ (liczba osób w tys.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ważona dynamiką wskaźnika zatrudnienia w KPR (w tys.)	10 409	10 196	10 128	10 120	10 113	10 090	10 052	10 018	9 991
Zatrudnienie osób w wieku 20-64 lata ogółem w Polsce (w %)	64,3	64,5	64,7	64,9	65,5	66,5	67,4	68,1	69,2
Dynamika wskaźnika zatrudnienia (w p.p.)	-	0,2	0,2	0,2	0,6	1,0	0,9	0,7	1,1
Zakładany roczny spadek liczby ubogich w tys. w porównaniu do roku poprzedniego	-	-	-	-8	-7	-23	-38	-34	-27

Źródło: Krajowy Program Reform „Europa 2020”. Aktualizacja 2014/2015, Warszawa 2014, s. 52.

Jak wynika z danych przedstawionych na rys. 5, prognoza ujęta w KRP na lata 2010-2013 dotycząca zakładanego poziomu zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata nie została osiągnięta.

Rys. 5. Prognozowany i rzeczywisty wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata ogółem w Polsce w latach 2010-2020 (w %)

Źródło: Na podstawie: MPiPS dane dla lat 2010-2011. Za: Krajowy Program Reform „Europa 2020”. Aktualizacja 2012/2013. Warszawa 2012, s. 11; Eurostat www.epp.eurostat (dostęp: 20.08.2014).

¹¹ W związku z około 2-letnim opóźnieniem publikowania wartości wskaźników dotyczących ubóstwa, dane dotyczące liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym dostępne w 2020 r. będą za rok 2018, stąd jest on rokiem referencyjnym.

Aby zrealizować cele założone dla Polski do 2020 r. w zakresie zatrudniania, było i jest nadal podejmowanych wiele działań, np. prowadzenie prac nad reformą polityki rynku pracy, czego efektem było m.in. przyjęcie przez Radę Ministrów w 2013 r. projektu ustawy o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W projekcie uwzględniono m.in. rozwiązania mające poprawić jakość i efektywność usług świadczonych przez urzędy, określono nowe instrumenty skierowane do grup potrzebujących wsparcia na rynku pracy, tj. osób do 30. roku życia oraz powyżej 50. roku życia, jak też tych, którzy wracają na rynek pracy po przerwie wynikającej ze sprawowania opieki nad dzieckiem.

Zrealizowano tzw. Program „Młodzi na rynku pracy”, mający na celu zmniejszenie bezrobocia wśród młodzieży. Opracowano Plan realizacji „Gwarancji dla młodzieży” w Polsce (zestaw działań podejmowanych przez różne organizacje, które mają wspierać osoby do 25. roku życia w skutecznym wejściu na rynek pracy).

Przyjęto także dokumenty dotyczące aktywności osób starszych na rynku pracy, np. Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020, Program „Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+”.

Warto także podkreślić wprowadzone zmiany w ustawie Kodeks Pracy i innych ustawach, czego efektem była możliwość uelastycznienia organizowania czasu pracy.

Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego w Polsce dotyczy w znacznym stopniu rodzin z dziećmi, a w szczególności rodzin wielodzietnych. Stąd też pojawiały się rozwiązania, które mają wspomóc tę grupę osób. Jednym z czołowych przedsięwzięć było wprowadzenie płatnego urlopu rodzicielskiego. Nastąpiło także zwiększanie dostępności wychowania przedszkolnego, jak również wprowadzono ogólnopolską Kartę Dużej Rodziny upoważniającą do zniżek, ulg, a nawet zwolnień z opłat za korzystanie z wybranych usług.

Pomocnym w przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu ma być przyjęty dokument strategiczny Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji¹², w którym za priorytety uznano: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, zapewnienie spójności działań edukacyjnych, społecznych i zawodowych dzieci i młodzieży, aktywną integrację w społeczności lokalnej, bezpieczeństwo i aktywność osób starszych, zapobieganie niepewności mieszkaniowej i przeciwdziałanie bezdomności oraz zarządzanie i zmiany strukturalne systemu integracji społecznej.

¹² *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.

W ramach przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dokonano nowelizacji ustawy o pomocy społecznej¹³, w której za jedną z ważniejszych zmian należy uznać rozszerzenie wykazu zadań samorządów województw o diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie oraz koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie.

Przyjęto także Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020¹⁴. W dokumencie tym poruszono kwestie dotyczące: uwarunkowań rozwiązań medyczno-opiekuńczych dla osób starszych, aktywności zawodowej, edukacyjnej, społecznej i kulturalnej osób starszych oraz relacji międzypokoleniowych.

Do podejmowanych działań ograniczających ubóstwo i wykluczenie społeczne należy zaliczyć realizowany w latach 2009-2013 Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, którego kontynuację przyjęto w 2013 r., opracowując odpowiedni Program na lata 2014-2020¹⁵.

Ważnymi wydarzeniami w ramach analizowanej problematyki było również przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, będącego kluczowym dokumentem rządowym wyznaczającym kierunki rozwoju dla przedsiębiorczości społecznej w Polsce.

Podsumowanie

Problematyka ubóstwa i wykluczenia społecznego stanowi jeden z zasadniczych nurtów polityki społecznej prowadzonej przez UE, co jest mocno akcentowane w wielu dokumentach od początku istnienia Unii Europejskiej.

W analizowanych latach był obserwowany spadek poziomu wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce, nadal jednak wśród krajów UE-27 Polska należała do krajów o jego wysokiej wartości.

Wskaźnikiem, który kształtował się korzystnie dla Polski na tle krajów z grup UE-15 i UE-12 był wskaźnik „odsetek gospodarstw domowych o bardzo małej intensywności pracy”.

Za jedną z podstawowych przyczyn ubóstwa uznaje się brak pracy. W Polsce w analizowanym okresie nastąpił ponad dwukrotny spadek liczby osób żyjących w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy. Do możli-

¹³ Ustawa z dnia 22 lutego 2013 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. 2013, poz. 509.

¹⁴ Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020. Załącznik do uchwały nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r., poz. 118.

¹⁵ *Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020*. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Warszawa 2013.

wych rozwiązań istniejącego problemu można zaliczyć świadczenie usług z zakresu pomocy i integracji społecznej, usług opieki nad dziećmi i innymi osobami zależnymi (osoby starsze, niepełnosprawne), usług edukacyjnych, zdrowotnych, pomocy w aktywnym wejściu na rynek pracy, rozwiązania legislacyjne.

W Polsce paradoksalnie do innych krajów UE (szczególnie UE-15) na ryzyko ubóstwa są narażone rodziny z dziećmi, w szczególności rodziny wielodzietne. Pomimo prowadzonej polityki prorodzinnej oraz przyjmowania kolejnych aktów prawnych dotyczących tego obszaru, sytuacja nadal wymaga dużo pracy i zaangażowania ze strony różnych środowisk politycznych, społecznych itp.

Konkludując, należy stwierdzić, że pomimo obserwowanego w analizowanym okresie spadku wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce, zagadnienia dotyczące ubóstwa i wykluczania społecznego wciąż stanowią istotne wyzwanie dla naszego kraju.

Literatura

- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.* COM (2005), Bruksela 2010. COM (2005).
- Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej.* Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2010.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji.* Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.
- Krajowy Program Reform „Europa 2020”.* Aktualizacja 2012/2013. Warszawa 2012.
- Krajowy Program Reform „Europa 2020”.* Aktualizacja 2014/2015, Warszawa 2014.
- Mazur-Wierzbicka E.: *Ochrona środowiska a integracja europejska. Doświadczenia polskie.* Difin, Warszawa 2012.
- Polityka gospodarcza w świetle kryzysowych doświadczeń.* Red. J. Stacewicz. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.* Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013.
- Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.* Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Warszawa 2013.
- Szarffenberg R.: *Marginalizacja i wykluczenie społeczne. Wykłady.* Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
- Ustawa z dnia 22 lutego 2013 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. 2013, poz. 509.

Wskaźniki Europa 2020, Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Bruksela 2010.

Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020. Załącznik do uchwały nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r., poz. 118.

GROWTH PROMOTING SOCIAL INCLUSION AS THE CHALLENGE FACED POLAND IN THE LIGHT OF 'EUROPE 2020' STRATEGY

Summary: The aim of this article is to show growth promoting social inclusion as the challenge faced by Poland which is one of the pillars in 'Europe 2020' strategy. In order to meet the main article objective the detailed objectives have been determined: distinguishing growth being the factor promoting social inclusion as the part of 'Europe 2020' strategy; analysing the implementation of growth being the factor promoting social inclusion adopted by 'Europe 2020' strategy in Poland comparing to the EU-27; showing the growth condition and opportunities to implement as factor promoting social inclusion in Poland.

The article structure was determined to meet the main objective of this article as well as detailed ones.

This article is based on the available reference, domestic and EU documents and secondary data provided by Eurostat.

Keywords: Europe 2020 strategy, growth promoting social inclusion, Poland, European Union.